

BIJLAGE AA.

VERSLAG DER COMMISSIE, welke in 1900 belast was met het examineeren van hen die eene akte van bekwaamheid tot het geven van lager- en middelbaar onderwijs in de gymnastiek verlangden.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De commissie, krachtens art. 69 der wet tot regeling van het middelbaar onderwijs en art. 65 der wet tot regeling van het lager onderwijs, bij Uwer Excellentie's beschikking van 5 Juli 1900, n°. 3653¹, afd. Onderwijs, benoemd en bestaande uit de heeren:

dr. J. Campert, inspecteur van het middelbaar onderwijs te 's Gravenhage, lid en voorzitter;

J. A. Vrijheid, arts, oud-officier van gezondheid der 1ste klasse, te Utrecht, lid en ondervoorzitter;

en de leden:

dr. J. M. Baart de la Faille, arts te Amsterdam;

P. C. Adrian, leeraar aan de 1ste hogere burgerschool met 5jarigen cursus te Amsterdam;

R. M. Roemer, leeraar aan de 4de hogere burgerschool met 3jarigen cursus te Amsterdam;

H. van Kreel, leeraar aan de Rijks- hogere burgerschool te Utrecht;

C. J. G. Mieremet, leeraar aan de hogere burgerschool met 3jarigen cursus te Utrecht;

benevens de heeren:

H. R. Bosscha, arts te Utrecht;

P. H. Lamberts, arts te Utrecht;

dr. A. G. Olland, arts te Utrecht;

K. Ramkema, onderwijzer aan de Rijks-normaallessen te Utrecht

J. van der Boom, onderwijzer aan de Rijkskweekschool voor onderwijzers te Haarlem;

P. Baetsen, leeraar in de gymnastiek te Utrecht,

als leden-plaatsvervangers, heeft de eer aan Uwe Excellentie, onder dankbetuiging voor het in haar gestelde vertrouwen, het verslag harer werkzaamheden aan te bieden.

In hare eerste vergadering, 15 Juli 1900, evenals alle volgende, in de Rijks- hogere burgerschool te Utrecht gehouden, benoemde de commissie tot secretaris den heer C. J. G. Mieremet. Tevens werden in die bijeenkomst de grondslagen besproken, waarop de commissie meende de haar door Uwe Excellentie opgedragen taak het best te kunnen vervullen.

Aan de hand van het programma voor de akte D (lager onderwijs) en van dat voor de akte P (middelbaar onderwijs) werd elk der daar aangegeven alinea's als onderdeel van het examen vastgesteld.

Bij het middelbaar onderwijs-examen zou daarom het onderzoek loopen, voor mannelijke kandidaten, over:

alinea 1. a. algemeene kennis van den bouw en de verrichtingen van het menschelijk lichaam; bekendheid meer in bijzonderheden met de beenderen en hunne verbindingen en voor zoover noodig met de spieren, voornamelijk met het oog op de

gebruikelijke oefeningen in de gymnastiek, voorgeschreven in alinea 1; „physiologie en anatomie” staat hiervoor op den rooster;

alinea 2. b. bedrevenheid in nuttige lichaamsoefeningen, aangegeven in alinea 2; het traditioneele „eigen werk” werd op den rooster behouden;

alinea 3 en 5. c. kennis der eischen van een doeltreffenden gang van het gymnastiek-onderwijs voor de verschillende scholen, waar het onderwijs wordt gegeven, en

d. nauwkeurige bekendheid met de voorzorgen, die bij het geven van gymnastiek-onderwijs moeten genomen worden; „theorie” staat op den rooster, korthedshalve;

alinea 4. e. bedrevenheid in het leiden van gymnastische oefeningen voor leerlingen van beiderlei sekse en van den leeftijd, waarop zij de lagere en middelbare school plegen te bezoeken, vervat in alinea 4; „les geven”, vermeldt de rooster;

alinea 6. f. bedrevenheid in het onderwijzen van het schermen en van de hangrepen met het geweer in alinea 6 verplicht gesteld; terwijl voor vrouwelijke kandidaten het examen zou loopen over de alinea's 1, 2, 3, 4 en 5, behoudens de in het programma aangeduide wijzigingen.

Bij het examen lager onderwijs zou het onderzoek voor mannelijke kandidaten zich bepalen tot:

alinea 1 en 2. a. bekendheid in hoofdzaak met den bouw en de verrichtingen van het menschelijk lichaam;

b. bekendheid meer in bijzonderheden met de beenderen en hunne verbindingen en met de meest belangrijke spieren, voornamelijk in verband met de meest gebruikelijke oefeningen in de gymnastiek; als „anatomie en physiologie” op den rooster geplaatst;

alinea 3. c. bedrevenheid in nuttige lichaamsoefeningen; „eigen werk” genoemd op den rooster;

alinea 4. d. eenige bedrevenheid in het leiden van gymnastische oefeningen voor leerlingen van beiderlei sekse en van den leeftijd, waarop zij de school voor gewoon lager onderwijs plegen te bezoeken, inzonderheid van de oefeningen met name in het programma omschreven; „les geven” vermeldt de rooster;

alinea 5. e. bekendheid met de voorzorgen, bij het geven van gymnastiek-onderwijs aan bovengenoemde leerlingen in acht te nemen; van welke bekendheid ook bij een mondeling onderzoek zou moeten blijken gegeven worden; „theorie” staat aangegeven op den rooster.

Voor vrouwelijke kandidaten eveneens over de genoemde alinea's, behoudens de in het programma aangeduide wijzigingen.

Vastgesteld werd, dat de examens middelbaar onderwijs aan die van het lager onderwijs zouden voorafgaan. De examens konden eerst aanvangen 20 Augustus, wegens ambtsbezigheden van den voorzitter, en wijl nu enkele vaste leden der commissie reeds 6 September hunne schoolwerkzaamheden weer zouden moeten hervatten, omdat B. en W. van Amsterdam hadden gemeend bezwaar te moeten maken aan die leden een langer verlof toe te staan, werd besloten met de examens middelbaar onderwijs te beginnen.

Met betrekking tot die examens spreekt de commissie er gaarne haren bijzonderen dank over uit, dat Uwe Excellentie heeft willen goedvinden het tweedaagsch examen voor die akte te behouden en dat zij daarbij tevens heeft ingewilligd het verzoek, ook door de commissie van 1899 reeds gedaan, telkens een zestal candidaten voor dat tweedaagsch examen op te roepen.

In de vergadering van 15 Juli kon der commissie diensgevolge reeds een ontwerp-rooster van werkzaamheden worden voorgelegd, dat alleszins den candidaten ten goede zou komen en waarbij de indeeling van het examen zoo geregeld werd, dat

overhaasting, gejaagdheid en oververmoeienis voor de candidaten zoo goed als buitengesloten was.

Dit ontwerp-rooster werd in de tweede vergadering der commissie op 19 Augustus definitief vastgesteld, evenals dat voor het lager onderwijs, toen nl. de zekerheid verkregen was, dat op de in den rooster aangegeven uren voor lesgeven, leerlingen zowel der lagere als middelbare school beschikbaar zouden zijn.

Beide roosters van werkzaamheden volgen hieronder.

EXAMEN-AKTE P (M. O.) 1900. (Zes candidaten in 2 dagen.)

	UREN.	Candidaat A.	Candidaat B.	Candidaat C.	Candidaat D.	Candidaat E.	Candidaat F.
Eerste dag.	9,00—9,50	Eigen werk.	Eigen werk.	Eigen werk.	Eigen werk.	Eigen werk.	Eigen werk.
	10,00—10,40	Anatomie.			Les geven l. s.		Theorie.
	10,40—11,00		Physiologie.			Les geven l. s.	
	11,00—11,20	Theorie.					
	11,20—12,00			Anatomie.		Les geven l. s.	
	1,00—2,00		Les geven m.s.	Theorie.			
	2,00—2,40	Les geven m. s.			Physiologie.		
	2,40—3,00					Anatomie.	
	3,00—3,20		Theorie.	Les geven m. s.			
	3,20—4,00						
Tweede dag.	9,00—9,50	Eigen werk. Schermen en exerc.	Eigen werk. Schermen en exerc.	Eigen werk. Schermen en exerc.	Eigen werk. Schermen en exerc.	Eigen werk. Schermen en exerc.	Eigen werk. Schermen en exerc.
	10,00—10,40			Les geven l. s.	Theorie.		Anatomie.
	10,40—11,00	Les geven l. s.				Physiologie.	
	11,00—11,20						
	11,20—12,00		Les geven l. s.		Anatomie.		
	1,00—2,00				Les geven m. s.	Theorie.	
	2,00—2,40	Physiologie.					Les geven m. s.
	2,40—3,00		Anatomie.				
	3,00—3,20					Les geven m. s.	
	3,20—4,00			Physiologie.			

Voor het examen lager onderwijs

werden opgeroepen	27	mann. cand. en 1 vr. cand.;
bericht van overlijden kwam in van	1	" " 0 " "
door ziekte niet opgekomen was	1	" " 0 " "
geëxamineerd werden dus	25	" " 1 " "
tijdens het examen trokken zich terug	0	" " 0 " "
afgewezen werden	7	" " 0 " "
dus zijn toegelaten	18	" " 1 " "

zoodat het procent der geslaagden voor de akte lager onderwijs ruim 73 pct. uitmaakt.

In de hieronder volgende tabel vindt Uwe Excellentie in cijfers uitgedrukt de waardeering voor de verschillende onderdeelen van het examen lager en middelbaar onderwijs toegekend.

VAKKEN.	Aantal malen dat is toegekend het cijfer									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	L M	L M	L M	L M	L M	L M	L M	L M	L M	L M
Anatomie	1	3	1	2	2	5	8	5	6	3
Physiologie	1	3	2	1	4	6	7	10	5	2
Eigen aan toestellen	1	1	1	1	4	3	9	8	11	3
werk { zonder	1	1	1	1	4	2	9	11	3	2
Theorie { alinea 3.	1	3	3	3	8	8	10	10	6	3
Les { alinea 5.	1	3	1	3	8	10	10	6	3	1
Les { lagere school.	1	5	4	5	6	6	9	7	1	5
Leven { middelb.	2	3	3	3	8	9	9	1	3	3
Schermer, enz. alinea 6	3	3	3	3	3	3	3	5	1	1

Hare verdere opmerkingen over de ontvangen indrukken tijdens de examens heeft de commissie de eer in het volgende neer te leggen.

Alinea 1. I. Anatomie.
II. Physiologie.

Uit de toegekende cijfers blijkt, dat bij het onderzoek naar deze kennis een groot aantal kandidaten voor de akte middelbaar onderwijs voldeed aan de eischen, die de sub-commissie meende te moeten stellen; deze eischen waren matige, omdat in aanmerking werd genomen dat voor hen, die niet het medisch onderwijs aan eene Universiteit volgen, de studie dezer vakken in ons land gewoonlijk eigenaardige moeilijkheden oplevert. Dit laatste kwam ook thans weer aan het licht, daar vele kandidaten wel is waar in bepaalde volgorde een aantal feiten van buiten hadden geleerd, maar hunne voorstelling van zaken, op eenige uitzonderingen na, gebrekkig was te noemen. Het aanwijzen van de ligging der belangrijkste spieren en banden op het skelet liet dikwijls te wenschen over en diensgevolge evenzeer de kennis van hunne functie. Eenvoudige toepassingen, ontleend aan de praktijk der gymnastiek, konden door velen dan ook niet voldoende worden verklaard.

Bij sommigen was dit echter niet alleen te wijten aan de geringe hulpmiddelen bij de studie, zooals aan het gemis van een skelet, doch in de eerste plaats aan een gebrekkig inzicht in eenige grondbegrippen uit de physica en de chemie, waardoor de bewegingsleer van de lichaamsdeelen en sommige voorname verichtingen niet kunnen worden begrepen. De kandidaten behoeven, om dit examen af te leggen, geen blijken van algemeene ontwikkeling bij een propaedeutisch examen te geven; de commissie is van oordeel, dat toch moet worden verlangd dat de kandidaten bijv. van de leer van het zwaartepunt, dat zij van een hefboom of van het verbrandingsproces, zich eene behoorlijke voorstelling hebben eigen gemaakt.

Bij de kandidaten voor de akte L. O. deed zich ten gevolge van hun voorafgegane meer algemeene studie het laatste bezwaar niet gevoelen. De meeste kandidaten beschikten bovendien over de kennis van zooveel feiten uit de anatomie en de physiologie, dat zij aan matig gestelde eischen voldeden.

Aan de leer van de verbinding der beenderen was door sommigen hunner echter te weinig aandacht geschonken.

Alinea 2. III. Eigen werk.

Van de eigen bedrevenheid der kandidaten middelbaar onderwijs mag gezegd dat die, ook bij de niet-geslaagden, over het algemeen bevredigend te noemen was. In bijna evenveel gevallen kon het praedicaat „voldoende” en „ruim voldoende”, in een paar gevallen „goed” en in een enkel geval zelfs „zeer goed” toegekend worden. Bij enkele vrouwelijke kandidaten liet die bedrevenheid en zekerheid in beweging echter veel te wenschen over.

Ook bij de kandidaten voor het lager onderwijs was die bedrevenheid in de meeste gevallen voldoende en ruim voldoende.

Geen enkel beslist onvoldoend cijfer behoefde hier te worden toegekend.

Alinea 3 en 5. IV. Theorie.

Bij het onderzoek naar de kennis in alinea 3 en 5 bedoeld (middelbare akte), leverden eenige kandidaten duidelijk het bewijs dat zij onvoldoende, enkele zelfs zeer onvoldoende voorbereid aan het examen deelnamen. Dit aantal werd inmiddels overtroffen door hen, die „even voldoende” verwierven en meer nog door een eenigszins hooger percentage, dat voldoende geacht kon worden. „Ruim voldoende” werd door enkelen behaald en aan een mannelijken en eene vrouwelijke candidaat kon het praedicaat „goed” worden toegekend.

Meermalen bleek intusschen bij het theoretisch onderzoek, dat vele kandidaten geen helder begrip hadden van de beteekenis van de gymnastiek voor de schoolgaande jeugd.

Spierontwikkeling werd dikwijls als het doel der gymnastiek in de school aangegeven. Hare paedagogische en medische beteekenis werd vaak geheel uit het oog verloren en aan het practische nut van stelselmatige lichaams oefening voor het latere leven vaak niet gedacht.

Wanneer het gold onderscheid te maken tusschen de stelselmatige oefeningen der gymnastiek en de lichaamsbewegingen voorkomende bij het spel, liet meermalen het antwoord aan volledigheid en duidelijkheid te wenschen over.

Konden de meeste kandidaten verschillende oefeningen in hunne opeenvolging opnoemen, de hygiënische beteekenis van hoofdgroepen der gymnastische oefeningen, zooals bijv. van het loopen, van de bewegingen van den romp, enz., bleek dikwijls niet of niet voldoende begrepen te zijn.

Ook met eene methodische behandeling dezer oefeningen bleken verschillende kandidaten niet vertrouwd.

Het mondeling onderzoek bij het examen lager onderwijs naar de kennis in alinea 5 gevraagd (voorzorgen, enz.), leverde slechts een enkele maal een onvoldoend resultaat op, en hoewel ook aan eenige kandidaten geen hooger waardeeringscijfer dan „even voldoende” kon worden toegekend, mag toch voor het overige de kennis van dit onderdeel van het examen zeer zeker bevredigend genoemd worden.

Alinea 4. V. Lesgeven.

Aangaande het „lesgeven” meende de commissie zich in het algemeen op het standpunt te moeten plaatsen, dat juist in dat onderdeel van het examen de bedrevenheid minstens „even voldoende” zou moeten zijn, bij overigens voldoende indrukken over andere onderdeelen van het examen, om een candidaat voor toelating in aanmerking te doen komen. Een paar malen was de commissie daarom verplicht kandidaten af te wijzen, wier bedrevenheid in het leiden van schoolklassen, inzonderheid wat de middelbare school betrof, nog te veel te wenschen overliet, hoewel overigens de door de commissie ontvangen indrukken van de andere onderdeelen van het examen zich tegen toelating niet zouden verzet hebben.

Bij het lesgeven aan leerlingen der lagere school was de leer-toon dikwijls verre van opwekkend en bij het leiden of aanleeren van een of ander gymnastisch spel kwam vaak aan den dag, hoe weinig de candidaat de kunst verstond de leerlingen aangenaam bezig te houden.

Het kwam nog al eens voor, dat de leerstof voor de jongste leerlingen te moeilijk gekozen werd en zelden zag de commissie die, in den juist zoo aangename, spelende vorm, toedienen. Vaak verdiepten de kandidaten zich te angstvallig in de leerstof, zonder aan het eigenlijke opgewekte onderwijzen hunne aandacht te wijden.

Het „voordoen” van oefeningen voor oudere leerlingen was vaak onnauwkeurig, terwijl het niet zelden voorkwam dat de betreffende verklaring door langdradigheid of door veel te snel spreken onduidelijk en moeilijk te begrijpen werd, waarvan eene mislukte uitvoering dan het treurig gevolg was.

Het inachtnemen der voorzorgsmaatregelen bij het toestel-onderwijs werd nu en dan over het hoofd gezien.

Een reden, dat verschillende kandidaten bij het lesgeven aan leerlingen der middelbare school in vele opzichten te kort schoten, meent de commissie daarin te moeten zoeken, dat er, helaas, nagenoeg geene gelegenheid bestaat om in de middelbare jongens- en meisjesschool zich in het lesgeven te oefenen.

Wijl verschillende opmerkingen in zake het lesgeven, ook op de examens lager onderwijs betrekking hebben, meent de commissie zich van nadere aanwijzing dienaangaande te mogen onthouden.

Alinea 6. VI. Schermen en handgrepen met het geweer.

Het onderwijzen van schermen en de handgrepen met het geweer behoefde slechts in weinig gevallen als even voldoende aangeduid te worden; meestal kon het voldoende en ruim voldoende worden geacht, terwijl in een enkel geval zelfs het praedicaat „zeer goed” kon worden toegekend.

Alvorens haar verslag te eindigen, geeft de commissie gaarne uiting aan hare erkentelijkheid tegenover zooveel die door hunne medewerking den arbeid der commissie zoozeer vergemakkelijkt hebben.

De directeur der Rijks-hoogere burgerschool te Utrecht, dr. H. F. Jonkman, was der commissie zeer ter wille, zoowel waar het gold het houden harer vergaderingen als het beschikbaar stellen van andere noodige lokalen.

Het Dagelijksch Bestuur der gemeente Utrecht verleende zijne gewaardeerde bemiddeling, waardoor der commissie voor het practisch gedeelte van het examen steeds verschillende klassen der lagere school ten dienste stonden.

De directeur der Rijks-normalessen bevorderde evenzeer voor dat doel de aanwezigheid van meisjes, leerlingen der lessen.

De hoofden en onderwijzers en onderwijzeressen van eenige openbare gemeentescholen verplichtten der commissie aan zich door het stipt aanwezig zijn hunner leerlingen.

Hun allen biedt de commissie gaarne haren bijzonderen dank aan, terwijl ze dien tevens ook uitspreekt tegenover de mannelijke en vrouwelijke leerlingen, die zich voor de practijk der middelbare school ter beschikking der commissie wilden stellen, waardoor zij ten dienste der examens een deel hunner vacantie prijs gaven.

's Gravenhage,
Utrecht, 24 October 1900.

Namens de Commissie voornoemd,

J. CAMPERT, Voorzitter.

C. J. G. MIEREMET, Secretaris.